

POSTANOWIENIE

Dnia 15 stycznia 2026 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Ryszard Witkowski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Adam Roch

SSN Stanisław Stankiewicz

w sprawie **Z.B.**

podejrzanego o przestępstwo z art. 226 § 1 k.k. w zw. z art. 231 a k.k. w zw. z art. 31 § 1 k.k.,

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu w trybie art. 535 § 5 k.p.k.

w dniu 15 stycznia 2026 r.

kasacji prokuratora na korzyść

od postanowienia Sądu Okręgowego w Tarnowie

z 24 marca 2025 r. sygn. akt II Kz 7/25

utrzymującego w mocy postanowienie Sądu Rejonowego w Dąbrowie Tarnowskiej

z 30 grudnia 2024 r. sygn. akt II K 395/24,

o umorzeniu postępowania karnego i zastosowaniu środka zabezpieczającego w postaci terapii psychiatrycznej w warunkach ambulatoryjnych,

uchyła zaskarżone postanowienie oraz utrzymane nim w mocy postanowienie Sądu Rejonowego w Dąbrowie Tarnowskiej z 30 grudnia 2024 r. sygn. akt II K 395/24 i przekazuje sprawę Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania.

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy w Dąbrowie Tarnowskiej postanowieniem z 30 grudnia 2024 r. sygn. akt II K 395/24:

1. ustalając, że podejrzany Z.B. dopuścił się popełnienia zarzucanego mu czynu, wyczerpującego dyspozycję przepisu z art. 226 § 1 k.k. w zw. z art. 231a k.k. w zw. z art. 31 § 1 k.k. - na podstawie art. 17 § 1 pkt 2 k.p.k. w zw. z art. 31 § 1 k.k. – umorzył postępowanie karne względem podejrzanego, wobec stwierdzenia jego niepoczytalności;
2. na podstawie art. 93a § 1 pkt 4 k.k., art. 93b § 1 k.k., art. 93c pkt 1 k.k. i art. 93g § 1 k.k. orzekł wobec podejrzanego środek zabezpieczający w postaci ambulatoryjnej terapii psychiatrycznej.

Sąd Okręgowy w Tarnowie, po rozpoznaniu zażalenia obrońcy podejrzanego, w którym zarzucono niesłuszne zastosowanie środka zabezpieczającego, postanowieniem z 24 marca 2025 r. sygn. akt II Kz 7/25, utrzymał w mocy postanowienie sądu I instancji.

Prokurator Okręgowy w Tarnowie wniósł kasację od postanowienia sądu odwoławczego, zaskarżając je w całości na korzyść Z.B. i zarzucając „naruszenie prawa karnego procesowego, a to art. 354 pkt 2 k.p.k., polegające na niesłusznym utrzymaniu w mocy postanowienia Sądu Rejonowego w Dąbrowie Tarnowskiej, II Wydział Karny z dnia 30 grudnia 2024 r., sygn. akt II K 395/24, pomimo tego, że sąd I instancji rozpoznał sprawę na posiedzeniu w dniu 30 grudnia 2024 r. pod nieobecność podejrzanego Z.B., w sytuacji, gdy z opinii biegłych opiniujących w niniejszej sprawie nie wynikało, że udział podejrzanego w tym posiedzeniu byłby niewskazany, na skutek czego brak udziału podejrzanego Z.B. w postępowaniu sądowym, stanowił o zaistnieniu bezwzględnej przyczyny odwoławczej z art. 439 § 1 pkt 11 k.p.k.

Podnosząc powyższe, prokurator wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia Sądu Okręgowego w Tarnowie i utrzymanego nim w mocy postanowienia Sądu Rejonowego w Dąbrowie Tarnowskiej oraz przekazanie sprawy sądowi I instancji do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja jest oczywiście zasadna, wobec czego podlega rozpoznaniu i uwzględnieniu na posiedzeniu w trybie art. 535 § 5 k.p.k., gdyż w postępowaniu przed sądem I instancji doszło do zaistnienia wskazanego w kasacji uchybienia rangi bezwzględnej przyczyny odwoławczej, co zostało zignorowane przez sąd II

instancji podczas przeprowadzanej kontroli instancyjnej zaskarżonego orzeczenia poza granicami zaskarżenia. Z akt sprawy wynika bowiem, iż prokurator sygnalizował w toku posiedzenia odwoławczego, iż orzeczenie sądu I instancji zostało wydane z naruszeniem prawa procesowego, a to art. 354 pkt 2 k.p.k. (obligatoryjny udział podejrzanego na posiedzeniu), mającym charakter bezwzględnej przyczyny odwoławczej, określonej w art. 439 § 1 pkt 11 k.p.k., z uwagi na to, iż podejrzany Z.B. nie brał udziału w posiedzeniu przed sądem pierwszej instancji w sprawie z wniosku prokuratora o umorzenie postępowania z powodu niepoczytalności sprawcy i o zastosowanie środka zabezpieczającego, mimo że jego udział w tym posiedzeniu był obligatoryjny.

Przypomnieć należy, iż zgodnie z treścią przepisu art. 354 pkt 2 k.p.k. wniosek prokuratora o umorzenie postępowania z powodu niepoczytalności sprawcy i o zastosowanie środków zabezpieczających, co do zasady, kieruje się na rozprawę, a tylko wyjątkowo - jeżeli prezes sądu uzna to za celowe - w sytuacji, gdy w świetle materiałów postępowania przygotowawczego popełnienie czynu zabronionego przez podejrzanego oraz jego niepoczytalność w chwili czynu nie budzą wątpliwości - na posiedzenie z udziałem prokuratora, obrońcy i podejrzanego. Podejrzany nie bierze udziału w posiedzeniu tylko wówczas, gdy z opinii biegłych wynika, że byłoby to niewskazane, chyba że sąd uzna jego udział za konieczny.

Z brzmienia tego przepisu zatem wprost wynika, że wykluczone jest rozpoznanie sprawy na posiedzeniu pod nieobecność prokuratora, obrońcy, bądź podejrzanego, tj. osób wskazanych w treści art. 354 pkt 2 k.p.k. z wyjątkiem sytuacji opisanej powyżej, a co za tym idzie, procedowanie na posiedzeniu pod nieobecność podejrzanego, gdy w opinii nie będzie jednoznacznie wynikało, iż jego udział jest niewskazany, zawsze stanowi uchybienie określone w art. 439 § 1 pkt 11 k.p.k. Tymczasem w opinii sądowo psychiatrycznej i psychologicznej z 23 lutego 2024 r. stwierdzono, iż Z.B. cierpi na chorobę psychiczną w postaci schizofrenii paranoidalnej, co całkowicie znosiło jego zdolność rozpoznania znaczenia zarzuconego mu czynu i pokierowania swoim postępowaniem (k. 138). We wnioskach końcowych opinii biegli stwierdzili jednak, że aktualny stan psychiczny podejrzanego nie stanowi przeszkody do jego udziału w toczącym się

postępowaniu, ale wymaga on pomocy obrońcy, gdyż nie jest w stanie prowadzić swojej obrony w sposób samodzielny i rozsądny.

Sąd odwoławczy, uchybieniem tym, zasygnalizowanym na posiedzeniu przez prokuratora, właściwej rangi nie nadał i odmówił uchylenia zaskarżonego przez obrońcę podejrzanego postanowienia i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w Dąbrowie Tarnowskiej, prezentując autorską interpretację art. 354 pkt 2 k.p.k. W części motywacyjnej stwierdził mianowicie, iż reguły procesowe dotyczące trybu rozpoznania tego rodzaju spraw, określone art. 339 § 5 k.p.k., art. 354 k.p.k., art. 354a k.p.k. oraz art. 380 k.p.k., zawierające odesłanie do odpowiedniego stosowania wszystkich przepisów dotyczących oskarżonego. Pierwszy z nich stanowi o obligatoryjnym udziale w posiedzeniu dotyczącym orzeczenia środka zabezpieczającego określonego w art. 93a § 1 pkt 4 k.k. tylko dwóch podmiotów, tj. prokuratora i obrońcy. Z kolei art. 354 k.p.k. do rozpoznania wniosku na posiedzeniu ustawodawca stwierdza, że *„podejrzaný nie bierze udziału w posiedzeniu, jeżeli z opinii biegłych wynika, że byłoby to niewskazane, chyba, że sąd uzna jego udział za konieczny”*. Jednak interpretacja tych przepisów zdaniem sądu odwoławczego pozwala na postawienie tezy, iż jakkolwiek konieczność zapewnienia podejrzanemu możliwości udziału w posiedzeniu jest obowiązkiem sądu, to jednak uprawnieniem podejrzanego jest skorzystanie z tej możliwości”. Za takim rozumieniem tego przepisu przemawia zdaniem sądu odwoławczego nie tylko wykładnia językowa („udział” to nie to samo co „obowiązek” – vide art. 79 § 3 k.p.k., art. 80 k.p.k., art. 374 § 1a k.p.k. z art. 354 pkt 2 k.p.k.), ale także celowościowa i systemowa.

Odnosząc się natomiast do stanowiska prezentowane w wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 19 sierpnia 2020 r. (*K 46/15, OTK-A 2020, poz. 39*), w którym stwierdzono, że art. 374 § 1 zdanie pierwsze k.p.k. w zw. z art. 380 k.p.k. w zw. z art. 354 pkt 2 k.p.k. w zakresie, w jakim nie przewiduje obowiązkowej obecności podejrzanego na rozprawie w sprawie wniosku prokuratora o umorzenie postępowania z powodu niepoczytalności sprawcy i zastosowanie środków zabezpieczających, jest niezgodny z art. 45 ust. 1 w zw. z art. 41 ust. 1 Konstytucji RP, sąd *ad quem* stwierdził, iż ten wymóg obowiązkowego udziału podejrzanego w rozprawie zmaterializuje się dopiero w chwili wejścia w życie ustawy nowelizującej

Kodeks postępowania karnego, która będzie wykonywać ten wyrok.

W konsekwencji Sąd Okręgowy doszedł do przekonania, iż skoro podejrzany osobiście odebrał w dniu 18 grudnia 2024 r. zawiadomienie o terminie posiedzenia, do którego dołączony był odpis wniosku prokuratora oraz komplet pouczeń (k. 321), to stosowana odpowiednio treść art. 377 § 3 k.p.k. upoważniała Sąd Rejonowy do procedowania wniosku bez udziału podejrzanego.

Powyższe stanowisko i interpretacja art. 354 pkt 2 k.p.k. przedstawiona przez Sąd Okręgowy nie jest trafna. Należy stanowczo podkreślić, na co wielokrotnie wskazywał Sąd Najwyższy (*por. m.in. postanowienia z 30 czerwca 2021 r. sygn. akt II KK 252/21; z 5 marca 2021 r. sygn. akt V KK 11/21; z 3 lutego 2021 r. sygn. akt IV KK 582/19; z 15 stycznia 2021 r. sygn. akt II KK 317/20, czy wyrok z 17 marca 2015 r. sygn. akt V KK 337/14*), że rozpoznanie wniosku, o którym tu mowa, na posiedzeniu może nastąpić tylko przy udziale prokuratora, obrońcy i podejrzanego. Podejrzany nie bierze udziału w posiedzeniu tylko wyjątkowo a mianowicie wyłącznie wtedy, gdy z opinii biegłych wynika, że byłoby to niewskazane (oczywiście ze względu na stan jego zdrowia psychicznego), co nie miało miejsca w przedmiotowej sprawie. Kategoryczny zapis ustawy: „rozpoznanie sprawy na posiedzeniu z udziałem prokuratora, obrońcy i podejrzanego” wyklucza możliwość rozpoznania sprawy w tym trybie pod nieobecność któregośkolwiek z wymienionych podmiotów z powodów innych niż wyżej wskazany wyjątek. Wymóg, aby posiedzenie odbyło się „z udziałem podejrzanego”, przewidziany w art. 354 pkt 2 k.p.k., nie może być rozumiany jedynie jako powinność sądu powiadomienia podejrzanego o terminie posiedzenia (*zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 5 kwietnia 2001 r. sygn. akt IV KKN 652/00, LEX 51426*). Przeprowadzając posiedzenie w przedmiocie wniosku prokuratora o umorzenie postępowania z powodu niepoczytalności sprawcy i o zastosowanie środka zabezpieczającego pod nieobecność podejrzanego, sąd I instancji rażąco naruszył bowiem art. 354 pkt 2 k.p.k. w zw. z art. 117 § 3 k.p.k., w konsekwencji dopuszczając się uchybienia stanowiącego bezwzględną przyczynę odwoławczą z art. 439 § 1 pkt 11 k.p.k. (tak *m.in. Sąd Najwyższy w postanowieniach z 5 października 2005 r. sygn. akt II KK 139/05, LEX 157553; z 24 lutego 2022 r. sygn. akt V KK 696/21, LEX 3404628; z 5 października 2005 r. sygn. akt II KK 139/05, LEX 157553; z 25 października 2018 r.*

sygn. akt KK 469/17, LEX 2568618; z 27 lutego 2019 r. sygn. akt III KK 772/18, LEX 2630613; z 3 czerwca 2020 r. sygn. akt IV KK 501/19, LEX 3276073; z 5 marca 2021 r. sygn. akt V KK 11/21, LEX 3268818; z 9 lutego 2023 r. sygn. akt V KK 536/22; Świecki Dariusz (red.). Kodeks postępowania karnego. Tom I. Komentarz aktualizowany - do art. 354 k.p.k., stan prawny: 1 stycznia 2025 r. Opublikowano: LEX/el.2025).

Przypomnieć należy, iż bezwzględna przyczyna odwoławcza to sytuacja wyjątkowa, jasno określona w ustawie i niepoddająca się interpretacji na obszarze wykładni teleologicznej. Sytuacja ta występuje albo zachodzi jej brak, *tertium non datur*.

Nadto, bezwzględne przyczyny odwoławcze, to uchybienia, które uznaje się za tak istotne, że bez względu na ich wpływ na treść orzeczenia, a więc bez rozważania, czy w ogóle mogły mieć taki wpływ powodują zawsze uchylenie zaskarżonego orzeczenia. Ustawa uznaje te uchybienia za tak rażące, że dotknięte nimi postępowanie karne nie może być uznane za odpowiadające pojęciu procesu karnego zgodnego z prawem (por. J. Grajewski. S. Steinborn „Kodeks postępowania karnego - Komentarz”, LEX 2014, t. 1 do art. 439 k.p.k.). Na tej płaszczyźnie zdecydowanie nieuprawnione jest wnioskowanie, iż co prawda określony stan rzeczy przystaje do literalnie wysłowionego przez ustawodawcę, a opatrzonego sankcją kasatoryjną, jednakże względy systemowe, słusznościowe, racjonalne, utylitarne czy jakiegokolwiek inne, przemawiają za niezastosowaniem tej sankcji. Sąd *ad quem* miał zatem obowiązek uwzględnić tę okoliczność i zgodnie z treścią art. 439 § 1 pkt 11 k.p.k. zaskarżone orzeczenie uchylić. Wbrew temu obowiązкови jednak, sąd odwoławczy utrzymał w mocy orzeczenie dotknięte wadą rangi bezwzględnej przyczyny odwoławczej, co stanowiło rażące naruszenie standardów kontroli odwoławczej i wywarło istotny wpływ na treść zaskarżonego kasacją postanowienia.

Ponieważ oba wydane w sprawie orzeczenia dotknięte są poważnymi uchybieniami, zachodzi konieczność ich uchylenia i przekazania sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania. Rozpoznając po raz kolejny wniosek prokuratora o umorzenie postępowania karnego i orzeczenie środka

zabezpieczającego, Sąd ten zadba, aby postępowanie odbyło się z zachowaniem wymogów przypisanych do danego trybu rozpoznania sprawy.

Z powyższych względów, Sąd Najwyższy orzekł jak w postanowieniu.

[WB]

[a.ł]

Adam Roch

Ryszard Witkowski

Stanisław Stankiewicz